

NAGY SZENT LEÓ PÁPA TOMUS AD FLAVIANUM LEIRATA

1. EUTÜCHÉSZ ÉS FLAVIÁNOSZ PÁTRIÁRKA

Ebben a tanulmányunkban röviden szeretnénk átfutni a *Tomus ad Flavianum* keletkezésének történetét és hatását, a függelékben pedig közzétenni a levél magyarnyelvű fordítását. Leó Nesztoriusz ügye kapcsán értesült először a keleti egyház krisztológiai problémáiról. Caelestinus pápa (422–432) titkáraként, ő volt az, aki az ügy aktáit elküldte Cassianusnak (360–435), hogy lefordítsa őket latinra. Cassianus a fordításon túl egy művet is írt Nesztoriusz ellen, melynek címe: *De dominicae incarnationis mysterio contra Nestorium*. A nesztoriánus vita nyilvánvalóan alkalmat adott arra, hogy Leó római szemmel reflektáljon Krisztus misztériumára. Nesztoriusz fő vétsége az volt, hogy Krisztusban annyira megosztota a két természetet, hogy Krisztus egyetlensége és személyének egysége került veszélybe, úgy tűnt két Krisztust prédikál: egy Isten és egy ember Krisztust.¹ Az Efezusi Zsinat (431) után, amely Alexandriai Kürillosz vezetése alatt megcáfolta a nesztoriánus krisztológiát, Krisztus egyetlenségére helyezve a hangsúly, a kedélyek mégsem nyugodtak, hiszen akadtak, akik Alexandriai Kürillosz 12 anatematizmusának *mia phüsziszére* apellálva tagadták, hogy Krisztusna két *füszisze* (természete) lett volna. A probléma terminológiai volt, hiszen a monofiziták úgy vallották Krisztusban a *mia phüsziszt*, hogy közben mégiscsak elismerték, hogy teljes és tökéletes volt az embersége, amely testből és értelmes lélekből állt. A kürilloszi *mia phüszisz*, amint azt a 433-ban kelt egyesülési levél bizonyítja, nem monofizita értelemben volt veendő és éppen ezért Kürillosz kifejezéseit korrigálta, figyelembevéve az antiochiai iskola terminológiáját.² Ennek ellenére voltak szélsőséges csoportok, akik egyre inkább monofizita értelemben kezdték értelmezni a kürilloszi krisztológiát, amelyre az egy Krisztus két természetből adott alkalmat.³ Ennek a megnyilvánulásaként újabb prob-

---

1 Vö. Grillmeier, A., *Gesù il Cristo nella fede della Chiesa* 1/2, Brescia 1982, 929.

2 Cyrillus Alexandriae ep., *Epistula ad Ioannem Antiochenum de pace (Laetentur coeli)*, in: *Concilium universale Chalcedonense*, in: *Acta Conciliorum Oecumenicorum*, Schwarz, E., I, I, 4, 18, 22–19,1: „Mivel ugyanis az Isten Ige leszállt a magasságból és az égből, kiüresítette önmagát és fölvette a szolga alakját (Fil 2, 7), ezért volt a neve Emberfia is, jóllehet megmaradt annak ami volt, vagyis Isten... ugyanőt, aki tökéletes istenségében és tökéletes emberségében, egy személynek (*prosopon*) kell venni. Mert egy az Úr Jézus Krisztus, jóllehet nem hagyjuk figyelmen kívül a természetek különbözőségét, amelyekről állítjuk, hogy csodálatos módon egyesültek.” (saját ford.)

3 Vö. Vanyó, L., *Bevezetés az ókeresztény dogmatörténetbe*, Budapest 2009, 536–540.

lémák vetődtek fel. A *Tomus* megírásának közvetlen kiváltó oka Eutüchész (378–454) konstantinápolyi archimandrita tévtanítása volt, aki azt állította, hogy Krisztusnak két természete volt a megtestesülés előtt, de utána már csak egy.⁴ Ezt a tanítását nem csak fennen hirdette, de külön propagandát is kifejtett nézetei terjesztésére. Magát Kürillosz (412–444) követőjének tekintette, mivel az elküldte neki az Efezusi Zsinat (431) aktáit, amelyen nem vehetett részt.⁵

448-ban Dorileumi Euszébiosz püspök, aki abban az időben éppen Konstantinápolyban tartózkodott, felfigyelt Eutüchész nézeteire és feljelentette őt a püspökségen. Ennek következténem ült össze az állandó zsinat (*szünodos endemusza*) a konstantinápolyi pátriárka, Flaviánosz (446–449) vezetésével. Ennek a zsinatnak a tagjai a városban időző vendégpüspökök voltak. A zsinat igazi pereljárást folytatott Eutüchész ellen. Flaviánosz pátriárka felolvasta a hitvallását Krisztusra vonatkozólag:

*Valljuk, hogy emberrélevése után Krisztus két természetből való, mégpedig úgy, hogy egy magánvalóban (hüposztaszai) és egy személyben egy Krisztust, egy Fiút, egy Urat valunk.*⁶

A per aktái bizonyítják azt, hogy Eutüchésznek eretnek nézetei voltak és nem volt hajlandó aláírni az orthodox hitvallást, sőt arra is fény derült, hogy ezt a nézete újkeletű, mert azelőtt nem vallott ilyet.⁷ A helyi zsinat az eretnek nézetekben való megmaradás miatt kiközösítette. Eutüchész nem nyugodott bele a zsinati határozatba, hanem ellenkampányba kezdett. Ennek eredményeképpen leveleket küldözgetett a nevesebb püspöki székekhez, alexandria püspökéhez Dioszkoroszhoz, Chrysolog Szent Péterhez, és Rómába Szent Leó pápához (440–461) is.⁸ Flaviánosz püspök a maga részéről elküldte az Eutüchész perét tartalmazó aktákat.⁹ A pápa átvizsgálva a beérkezett aktákat, Flaviánosznak adott igazat és a pártfogásába vette őt.¹⁰

Közben azonban Eutüchész elérte, sikeres agitálása és plakátok kifüggesztése által, valamint az udvarnál élvezett befolyásának, különösen Krüszafiosz eunuchnak köszönhetően, hogy a császár II. Theodosius (408–450) zsinatot hívott össze Efezusba. A zsinat 449. augusztus 8-án ült össze. A császár a zsinat vezetését Dioszkoroszra (444–451), Alexandriai Kürillosz (412–444) utódára bízta. A zsinati előkészületekből Flaviánosz pátriárka már érezte a készülő veszélyeket, amelyeknek hangot adott Leó pápához írt második levelében.¹¹

4 ACO II, I, I, 143, 10–11.

5 Vö. Vanyó, L. *Idézett mű*, 538.

6 ACO II, 114, 8–10. Vö. Schwarz, E., *Prozess des Eutyches*, in: Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 1929, H. 5, 1–93; Bacht, H., *Die Rolle des orientalischen Mönchtums in der kirchenpolitischen Auseinandersetzungen um Chalkedon (431–519)*, in: Chalkedon II, 198–231.

7 *Tomus ad Flavianum*

8 ACO II, 4, 143.

9 ACO II, 2, 1, 24.

10 ACO II, I, I, 36–37.

11 ACO II, I, I, 38–40.

A pápa legátusai révén képviseltette magát, akik Julius, Puteoli püspök, Renatus pap és Hilárius diakónus voltak. A zsinaton Dioszkorosz elnökölt és erőszakosan keresztülvitte az előre eltervezett dolgokat, tudniillik, hogy rehabilitálják Eutüchészt és elítéli Flaviánoszt. A pápa legátusok hiába kiabálták latinul, hogy: *contradicitur*. Közbelépésük eredménytelen maradt. A pápa zsinathoz írt és Flaviánosznak címzett levelét, amelyet lentebb közlünk, Eutüchész ármánykodásai miatt nem sikerült felolvasniuk, sőt életük is veszélyben forgott és alig tudtak elmenekülni Efezusból. A zsinat letette és száműzte Flaviánoszt, Dorileumi Euszébioszt, Antióchiai Domnoszt, Ibaszt és Küroszi Theodoróoszt. A szavazás után Dioszkorosz intésére bejöttek a fegyverrel felszerelt egyiptomi parabalabánok, akik nagy tumultust okoztak és rettegést a jelenlévőkben.¹² Mielőtt még elhurcolták volna, Flaviánosz pátriárkának sikerült Hiláriusnak átadnia egy Leó pápához címzett levelet, amelyben a segítségét kérte, hogy levelezések útján próbálja visszanyerni a császárt, a klérust és Konstantinápoly szerzeteseit. Sorai elevenen ecsetelték a keleti egyház kétségbeesztő állapotát. Flaviánosz útközben bántalmazások áldozata lett és meghalt anélkül, hogy elolvashatta volna Nagy Szent Leó pápa neki címzett levelét. A pápa nem maradt tétlen, hanem 450 július 16-án követséget küldött Konstantinápolyba. Ez a követség szintén magával vitte a *Tomus ad Flavianumot*, a 69–71. leveleit és egy egyházatyák műveiből összegyűjtött kivonatot. A pápa *latrocinium*-nak nevezte a zsinatot és döntéseit elvetette.¹³ II. Theodosius (408–450) viszont a pápával szemben elfogadta a zsinat döntéseit, de 450. július 28-án meghalt. A császár utód nélkül hunyt el, ezért a hatalom nővérére Pulcheria hercegnőre (398/399–453) szállt, aki férjül vette Markiánoszt (450–457) generálist. Pulcheria hercegnő azonnal intézkedni kezdett: eltávolította Krüszafioszt, akinek intrigái és rágalmai miatt 444-ben száműzték a császári udvarból, és Leó pápa oldalára állt. A császár, aki latin anyanyelvű volt, Pulcheriát követve levélben kereste fel a pápát és kifejezte abbéli készségét, hogy egy újabb zsinattal helyreállítsák a békét. Ennek értelmében 451. szeptember 1-ére zsinatot hívott össze Nikaiába, amelyet azonban áttettek Kakedónba, mivel közelebb volt a fővároshoz. Leó pápa kifejezett akarata az volt, hogy jogaihoz juttassák a *Tomus ad Flavianumot*, vagyis Flaviánosz pátriárkához címzett dogmatikus levelét, amit Péter nyilatkozataként kell elfogadnia a zsinatnak és helyre kell hoznia a 449-es „rablózsinat” tévedéseit.

A zsinat munkamódszere a kérdések megoldásában a következő tekintélyi sorrendet követte: megemlékeztek az előző Zsinatokról Nikaia, Konstantinápoly, Efezus, majd ismertették Kürillosz szinodális levelét (433) és csak azután Leó pápa (440–461) *Tomusát*.¹⁴ A zsinat hitvallása két véglet kiküszöbölését tűzte ki célul a nesztorianizmust és az eutüchianizmust. Mivel a zsinat hitvallásának megszövegezéséhez hozzájárult a pápa dogmatikus levele is, reméljük, hogy a további kutatásokat elősegíti, ha ezt magyarul is közzétesszük.

12 Grillmeier, A. *Idézett mű*, 935.

13 *Ep. 95. Ad Pulcheriam Augustam*, in: ACO II, 4, 51.

14 Vö. Grillmeier, A. *Idézett mű*, 933–939; Vanyó, L. *Idézett mű*, 538–553.

2. A TOMUS AD FLAVIANUM TARTALMA

Ez a dogmatikus levél röviden összefoglalja mindazt, amit Leó pápa Kriszturól tanított, s amit megtalálunk részleteiben a beszédeiben és a leveleiben. Gaidioz cikkében kimutatta, hogy a levél megírásában közreműködött Aquitániai Prosper is, azonban ez nem kissebbíti a pápa szerzőségét, annál is inkább, mivel a pápa stílusára jellemző antitézisek és gondolatok minden bizonnyal eredetiek és nem csak itt fordulnak elő.¹⁵ Véleményünk szerint Prosper hatását és gondolatát a leginkább az ágostoni concupiscentianra utaló részben tudjuk nyomon követni, ahol ezt mondja: *nova autem nativitate generatus, quia inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, carnis materiam ministravit.*

A levél elemzésében, mint ahogy a bevezető megírásában is, nagyrészt Grillmeier tanulmányára támaszkodunk, aki az áttekinthetőség kedvéért Silva-Tarouca által kiadott latin szöveg számozását hozza.¹⁶

Ezek szerint a művet a következő képpen lehet felosztani:

- Bevezető: 1–15. v. : Eutüchész elmarasztalása, mivel sem az Írásokat, sem a Credót nem ismeri.
- I. rész: 16–53. v.: A Krisztusban lévő természet eredetéről a Hitvallás és a Szentírás alapján.
- II. rész: 54–93. v.: A két természet megléte Krisztusban a személyi egyesülés következtében.
- III. rész: 94–120. v.: A két természet működési elve Krisztusban
- IV. rész: 121–176. v.: A *communicatio idiomatum* – vagyis a tulajdonságok felcserélhetősége Krisztusban
- Befejezés: 177–205. v.: A 448-as konstantinápolyi szinódus kritikája, amiért nem marasztalta el eléggé Eutüchészt káromlásai miatt.

Ugyanezt a felosztást követjük azzal, hogy a *Tomus* számozását az alábbiakban a Kalkedóni Zsinat aktáiból adjuk meg, mivel számunkra ez volt a hozzáférhető.

Bevezető (ACO II, 24, 17–22–25, 1–13: *Lectis dilectionis... machinae destruuntur.*): A levél elmarasztalja Eutüchészt, amiért ostoba és gonosz dolgokon jár az esze, mivel nem akar érteni, sem az okosabbaknak engedni. Ezzel már kezdettől fogva világos, hogy a pápa Eutüchész ellen foglalt állást, mivel az igazság megismerésében nem támaszkodott sem az Ószövetség, sem az evangéliumok, sem az apostoli levelek tekintélyére, sem a hitvallásra, hanem, mint korlátolt és oktalan ember saját magára alapozott.

Leó krisztológiáját az apostoli hitvallásra támaszkodva fejti ki, amelyből kiemeli azt a három tézist, amelye emeleendő szinte minden eretnység megsemmisítésére: (*Credo*) *in Deum Patrem omnipotentem et in Christum Iesum Filium eius unicum Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu Sancto et Maria Virgine.* Ezzel a pápa akaratlanul is rámutat arra, hogy a hit közös kincse az egész egyháznak, amelyet a legegyszerűbbektől

15 Vö. Gaidoz, J., *Saint Prosper d'Aquitaine et le Tome à Flavien*, in: RevSr 23 (1949) 270–301.

16 Silva-Tarouca, C., *S. Leonis Magni epistulae contra Eutychis haeresim. Pars prima: Epistulae quae Chalcedonensi Concilio praemittuntur* (AA. 449–451), PUG – Roma, 1934.

a legtanultabbakig minden megkereszteltnek átadnak, tudniillik azt hogy Isten mindenható Atya, akinek Fia van s aki emberré lett a Szentlélektől és Szűz Máriától.

I. rész (ACO II, 25, 13–27, 2: *Cum enim Deus... rationalis animavit.*): Mivel Isten mindenható és örökkévaló, ezért szükségképpen az Ő Fia is vele együtt örökkévaló, mindenható, azonos erejű és dicsőségű. Ez a Fiú és nem más, hanem ugyanő az örök Atya örök Egyszülöttje lett emberré a Szentlélektől és Szűz Máriától. Ennek a földi születésnek a célja az ember megváltása, mivel ahhoz, hogy az ember, aki az ördög írgysége miatt elvesztette a megszentelő kegyelmet, megszabaduljon a bűntől és a haláltól, nem lehetett más gyógyszere, mint Isten Fiának megtestesülése. Krisztus emberi természetét nem tudta legyőzni a bűn, sem a halál, mivel az áteredő bűn nélkül született, a Szentlélektől és Szűz Máriától. Itt visszacseng az ágostoni tanítás az áteredő bűnről, mivel Leónál, éppúgy, mint Ágostonnál a Szűztől való születés jelenti az áteredő bűntől való mentességet. A természetes nemzés ugyanis mindig össze van kapcsolva a *concupiscentiával*, ami a hippói püspöknél azonos a bűnnel.¹⁷ Ellenben az Izajási jövendölés nem azért beszél a Szűztől való születésről, mert a nemzés bűnös, hanem azért, hogy a rendkívüli jel alatt, amit a Szűz és anya egyszemélyben való megléte jelent, biztosan felismerjék az Emmanuelt, a velünk lévő Istent. Krisztus emberségének szentségét biztosítja isteni személye, a Szentlélektől való fogantatás és a Szűz szentsége, mivel a Szűz testét is megszentelte a Szentlélek. Leó külön kihangsúlyozza, hogy a termékenységet a Szentlélek adta, azonban a test valódisága a Szűztől vétetett, vagyis a rendkívüli fogantatás és születés nem jelenti azt, hogy más természete lett volna, hanem ellenkezőleg velünk egyenlőségű, a bűnt kivéve. Krisztus embersége valódi emberi természet, amelyet értelmes lélek éltetett és mozdított.¹⁸ Ezzel Eutüchész tévedése ellen foglal állást, aki azt állította, hogy az Úr emberi természete nem volt azonos a miénkkel, hanem különbözött attól.¹⁹ Eutüchész ezt a nézetét a 448-as szinódus előtt adta elő, a pápához írt levélben viszont kárhóztatja azokat, akik az Úr Jézus Krisztus testét az égből származónak mondják és nem a Szentlélektől és Szűz Máriától valónak.²⁰

A levél Szűz Mária örök szüzességének ősi tanítását is hansúlyozza, amint azt már az ősi egyházi írók is tanították.²¹

A hitvalláson kívül a pápa felsorolja azokat a szentírási helyeket, amelyek a Krisztus titkára vonatkoznak, mégpedig a következőket: Mt 1, 1; Róm 1, 1–3; Gen 22, 18; Gal 3, 16; Mt 1, 23; Iz 9, 6; Lk 1, 35.

17 Augustinus, *De peccatorum meritis et remissione I.*, cap. 29. n. 57.

18 *Tomus ad Flavianum*, in: ACO II, 27, 1–2: „...habitavit in nobis, hoc est in ea carne, quam sumpsit ex homine et quam spiritu vitae rationalis animavit.”

19 Vanyó, L. *Idézett mű*, 538.

20 *Libellus Apellationis Eutyichis ad papam Leonem*, in: ACO II, 33–34: „Anathematizo autem Apollinarem, Manin, Valentinum, Nestorium et eos qui carnem Domini nostri Iesu Christi de caelo, non de Spiritu Sancto et Maria Virgine confitentur, et omnem haeresem usque ad Simonem magum.”

21 Ignatius Antiochenus, *Epistula ad Smirn.* I, 1; Trall. 9, 1; Ef. 7, 2; 18, 2; 19; Iustinus, *Dialogus cum Tripphone*, 43; 66–68; *Apologia* 1, 33; Ireneus, *Adversus haereses* 111, 21; Origenes, *Contra Celsum* 1, 34–35.

II. rész (ACO II, 27, 2–28, 12: *Salva igitur utriusque nature... consumitur dignitate*):

Krisztusban a két természet egyesül, oly módon, hogy az egyesülés magyarázata és kiindulópontja a Fiú személyében keresendő. Az isteni és az emberi, a szenvedékeny és a szenvedéstől mentes, a halandó és a halhatatlan természet egy személybe egyesül. A személy fogalma itt nem valami harmadik elem, ami hozzáadódik a két természethez, vagy ami a két természet produktuma lenne, hanem az örök Ige preegzisztens személye, amely mindig is létezett és létezik az Istenben, mint a Szentháromság második személye.²²

Az emberré lett Krisztusban a két természet megőrzi sajátosságát, oly módon, hogy azok tulajdonságait egy és ugyanazon személyre kell vonatkoztatni. A teljes és tökéletes emberi természetben született bele az Isten, úgy, hogy teljes legyen a felvett emberiben, és teljes maradjon az isteni természetben is. Az Üdvözítő emberi természete jóllehet gyöngeségnek volt alávetve, azonban a büntől mentes volt. Az emberré levés nem vett el semmit az isteni természetből és annak semmilyen fogyatkozását nem okozta, ellenben az emberi természetet gazdagította. Mindkét természet, mindkét létforma megőrzi a rá jellemző tulajdonságokat: az isteni nem szenved változást és nem romlik meg az emberitől, az emberi pedig nem szűnik meg és nem emésztődik fel az istenitől. Leó Ágoston nyomán hangsúlyozza, hogy egy és ugyanaz a valaki Isten és az emberek közvetítője az ember Jézus Krisztus, aki emberségét tekintve meg tud halni, istenségét tekintve pedig képtelen rá.²³ Ezt az „egy és ugyanaz a valaki” kifejezést megtaláljuk számos keleti atyánál és a Kalkedóni Zsinat is ugyanilyen értelemben fogja magát kifejezni a dogmatikus határozatban.²⁴

III. rész (ACO II, 28, 12–29, 13: *Agit enim utraque forma... cum patre divinitas*):

A két természet közösségben van egymással, azonban mindkét természet megőrzi a rá jellemző tulajdonságokat. Leó fölfogásában a két természet, vagyis a két létforma a cselekvés és a működés elve, ami azt jelenti, hogy azok a saját természetüknek megfelelően fejtik ki hatásukat. Amikor azt olvassuk, hogy: *Agit enim utraque forma cum alterius communionem quod proprium est. Verbo scilicet quod Verbi est et carne quod carnis est.* – különös módon a cselekvések alanyaként a természetek szerepelnek. A mondatban a cselekvés alánya a természet, a létforma, ami nem valami személyességet akar kifejezni, hanem azt, hogy a működések különböznek. Ugyanakkor a két természet sohasem szakad el egymástól, mivel mindig a másikkal együtt és azzal közösségben működik.

Leó kifejezetten megkülönbözteti a két természetet és a cselekvések két principiumát, sőt az 56. számú levelében kifejezetten utal a Krisztusban meglévő két akaratra is, az is-

22 Vö. Grillmeier, A. *Idézett mű*, 942.

23 Vö. Augustinus, *Epistula XI. ad Volusianum*, in: PL 33, 520; Pellegrino, M., *L'influsso di S. Agostino su S. Leone Magno nei sermoni sul Natale e sull'Epifania*, in: *Annali del Pontificio Istituto Superiore di Scienze e Lettere S. Chiara*, 11 (1961) 101–132; Studer, B., *Die Einflüsse der Exegese Augustins auf die Predigten Leos des Grossen*, in: *Forma Futuri*, Torino 1975, 915–930.

24 Vö. ACO II, I, 2, 129–130.

tenire és az emberire, amelyek Krisztus egyetlen személyében egyesülnek.²⁵ A személyi egység nem szünteti meg a két természet sajátosságait. Az egység alapja Leónál nem a természet, hanem a személy, amely a két természetben jelen van és amely a két természetet összekapcsolja. A kapcsolat nem csupát egymásmellett levést, hanem valódi egyesülést jelent, mivel a *Tomusban* is olvasunk olyan kifejezést, hogy *natura inviolabilis naturae est unita passibili*.

Az isteni természet csodákat cselekszik: kenyeret szaporít, vízen jár, halottakat támaszt fel; az emberi természet pedig éhez, szomjazik, sír, alszik, hagyja magát kereszt-re feszíteni.

IV. rész (ACO II, 29, 13–30, 9: *Propter hanc ergo unitatem... credidisse*):

A személyi egység miatt a két természet tulajdonságai felcserélhetőek, mivel mindkét természet működését és tulajdonságait a megtestesült Isten Ige egyetlen személyére kell vonatkoztatni.

Így például a következőket lehet állítani: Az Emberfia leszállott az égből, Isten Fia a Szűztől vette a testét, Isten Fiát megfeszítették és eltemették.

Ezekből az evangéliumi kijelentésekből, valamint a két természet sajátosságainak megőrzéséből kiindulva a Krisztusban lévő két természet egymáshoz való viszonyát leginkább a *circumincessio* fogalmával lehetne kifejezni, ami egymásban levést illetve egymásba hatolást jelent. Ennek értelmében az isteni természet elrejtőzik az emberség alatt, az emberség pedig részt kap az isteni dicsőségből. A két véglet a Logosz egyetlen személyében egyesül, ami Krisztus titkának egyben a végső alapja és magyarázata is.²⁶ Krisztus titkának helyes értelmezése az üdvösség záloga, hiszen nem használ az istenség megvallása az emberség nélkül, sem az emberség állítása az istenség nélkül. Ez viszont kifejezi azt, hogy az üdvösség titka és műve elszakíthatatlan Krisztus személyének a titkától, aki egyszerre Isten és egyszerre ember is.²⁷ Ebben a levélben, amelyet Róma Keletre szánt, a levél redaktora, Prosper, ügyesen kerüli a *substantia* kifejezést, mivel azt görögül a hüposztaszisszal fordították volna, amivel görögül nem a lényeg, hanem a személyt jelölték. Ez pedig bonyodalmakhoz és még nagyobb konfuziókhoz vezetett volna.²⁸

Befejezés (ACO II, 30, 9–33, 2: *Post resurrectionem vero Domini... falsa damnatur*): A *Tomus* befejező szakasza visszatér Eutüchész tévedésének taglalására, aki a mi emberi természetünket nem ismerte el Isten Egyszülött Fiában sem a halandóság alantasságában, sem a föltámadás dicsőségében. Aki leválasztja, vagyis tagadja Jézus emberi természetét, az üressé teszi az üdvösséget, hiszen Krisztus emerségének egyetlen titka által jutunk el az üdvösségre. A 488-as konstantinápolyi szinódus aktáira reflektál itt a pápa

²⁵ PL 54, 327B.

²⁶ Vö. Grillmeier, A. *Idézett mű*, 948–950.

²⁷ *Tomus ad Flavianum*, in: ACO II, 30: „...quia unum horum sine alio receptum non proderat ad salute et aequalis erat periculi Dominum Iesum Christum aut Deum tantummodo sine homine aut sine Deo solum hominem credidisse.”

²⁸ Vö. Grillmeier, A. *Idézett mű*, 950–952.

és Eutüchész kijelentéseire. Azt mondja, ha Eutüchész nem tagadja Krisztus szenvedését és halálát, akkor ismerje el, hogy húsból való teste volt. Ha ugyanis tagadja, hogy a mi testünkkel azonos teste volt, akkor tagadja azt is, hogy testben szenvedett. A levélben Leó idézi azt a részt Eutüchész vallomásából, ami a legnagyobb megrökönyödést okozott neki: *Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem, post vero adunationem unam naturam confiteor*. Nem csak felháborodásának ad hangot, hanem csodálkozásának is, amiért ezt a hitvallást nem hordták le és nem ítélték el erőteljesebben. Mert egyenlőképpen istentelen dolog, vagyis káromlás, azt állítani, hogy az Úr Jézusnak két természete volt a megtestesülés előtt, azután pedig már csak egy. Az emberi természet ugyanis nem létezett a megtestesülés előtt, csak attól kezdve létezik, hogy az Ige testté lett, de utána sem szűnt meg emberré lenni. Eutüchész kijelentése ugyanis azt jelentené, hogy a megtestesülés után az emberi természet eltűnt, feloldódott az istenségben.

Leó külön utasítja Flaviánoszt, hogy amennyiben Eutüchész jobb belátásra térne, akkor ettől a tévedéstől is tisztítsák meg őt.

A levél vége egyben betekintést ad a korabeli egyház joggyakorlatába, vagyis abba, hogy nem azonnal közösítették ki valakit tévedés esetén, hanem peres eljárás keretében és csak miután nem akart jobb belátásra jutni, hanem makacsul mindvégig kitartott a tévedésében. Az eljárásból és a hangvételtől az is kiténik, hogy Róma püspöke beszél kedves testvérehez, Flaviánuszhoz. Eutüchészt a pápa szóra sem méltatta, amiből az is kiderül, hogy Leó ecclesiológiájában az egyházi ügyek elsősorban a püspökökre tartoznak. A püspöki udvarok és azok kancelláriái sokban hasonlítottak a császári udvarhoz, mivel az egyházmegye működéséhez modellt szolgáltatott. Itt természetesen nem a külső pompára, mint inkább a protokollra, a tekintélyre, a szervezettségre és a működésre gondolunk. Egy püspök igazi beszélő partnere csakis egy püspök lehetett. Ennek a viszonynak meg voltak a maga egyházi szabályai, például, ha egy püspök egy másik városba utazott, kötelessége volt a helyi püspöknél megszállni és vele együtt résztvenni a liturgiákon.²⁹ A IV. században a püspököknek akkora befolyása és tekintélye volt, amihez hasonlót nem találunk a mi korunkban.³⁰

3. A TOMUS AD FLAVINUM ÉS A ZSINATI HITVALLÁS

451. október 25-én külön bizottság dolgozza be a zsinat dogmatikus nyilatkozatába Leó pápa két természetben (*in duabus naturis*) kifejezését és Eutüchész tévtana miatt mellőzték az *ex duabus naturis* a két természetből való kifejezést, habár Szent Kürillosz tanítását követve mindkettőt lehetett volna orthodox módon is értelmezni, mint ahogy Eutüchész fellépéséig ez így is volt. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert ezt a kifejezést Szent Kürillosz is alkalmazta, de nyilván nem a főt említett eretnokség értelmében. A

29 Vö. Palladius, *Dialogus de vita Ioannis Chysostomi: Ad Innocentium epistula*, 27–31, in: SC 342, 70.

30 Vö. Markus. A. R., *La fine della cristianità antica*, Ed. Borla – Roma 1996; Brown, P., *Potere e cristianesimo nella tarda antichità*, Ed. Laterza – Roma – Bari 1995, 211–228.

23 püspökből álló bizottság Leó pápa Tomusának értelmében javításokat eszközölt a 452. Október 22-én benyújtott tervezeten és ennek eredményeként jött létre a kezünkben lévő ún. kalkedóni hitvallás, minthogy az atyák a nikaiai és a konstantinápolyi hitvalláson kívül nem akartak másikat bevezetni, ezt helyesebb lenne dogmatikus határozatnak nevezni. Grillmeier Halleux tanulmányait követve a hitvallásban csak néhány helyet ismer el, amely kapcsolatba hozható a Tomusszal. Biztos helynek csak az *in unam coeunte personam – eis hen proszopon kai mian hüposztaszin szüntrechuszész*, vagyis *egy személybe (proszopon) és egy magánvalóba (hüposztaszin) fut össze*, részt ismeri el közvetlen behatásnak. Ennek ellenére érdemes lesz tartalmilag és formailag is utána nézni, vajon van-e más megfelelő is a két dokumentum között.³¹

Az alábbiakba közölnénk a fenn említett hitvallás fordítását és megkíséreljük mellé helyezni a Tomusból azokat a helyeket, amelyek formailag vagy tartalmilag megegyeznek vele:

<p>451-es Kalkedóni Zsinat Hitvallása: *</p> <p>Követve tehát a szentatyákat mindnyájan egyöntetűen tanítjuk, hogy egy és ugyanannak kell vallani a Fiút a mi Urunkat Jézus Krisztust, ugyanőt tökéletesnek istenségében és tökéletesnek emberségében, valóságos Istennek és valóságos embernek ugyanőt, aki értelmes lélekből és testből való, ugyanő az Atyával egylényegű (homouszion) istensége szerint és egylényegű (homouszion) velünk embersége szerint, mindenben hasonló hozzánk, a bűnt kivéve, istensége szerint az idők előtt az Atyától született, embersége szerint pedig az utolsó napokban ugyanő értünk és a mi üdvösségünkért az Istenszülő Szűz Máriától. A Krisztust, a Fiút, az Urat és az Egyszülöttet egy és ugyanannak kell elismerni a két természetben keveredés nélkül, változás nélkül, különbségtétel nélkül és elszakíthatatlanul, anélkül, hogy az egyesülés miatt megszűnne a természetek különbözősége, sőt inkább úgy, hogy megmarad mindkét természet sajátosága és egy személybe (proszopon) és egy magánvalóba (hüposztaszin) fut össze, nem oszlik és nem szakad két személyre, hanem egy és ugyanaz az Egyszülött Fiú, az Isten Ige, az Úr Jézus Krisztus, ahogyan azt róla ősidők óta tanították a próféták és Ő maga is nekünk, valamint atyáink hitvallása áthagyományozta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Qui enim verus est deus, idem verus est homo. – In integra ergo veri hominis perfecta que natura verus natus est deus, totus in suis, totus in nostris. hoc est in ea carne quam sumpsit ex homine et quam spiritu vitae rationalis animavit. – De nostro enim illi est minor patre humanitas, de patre illi est aequalis cum patre divinitas. – ... consubstantialis est patri** – nec sine vera divinitate humanitas nec sine vera credatur humanitate divinitas. – Idem vero sempiterni genitoris unigenitus sempiternus natus est de spiritu sancto et Maria virgine, – ... tenet enim sine defectu proprietatem suam utraque natura – Salva igitur proprietate utriusque naturae et in unam coeunte personam...
--	--

* Saját fordítás, amely az eredeti görög szöveg alapján készült. Forrás: ACO II, I, 2, 129–130. Vö. VANYÓ, L., *Idézett mű*, 554.

** Studer, B., „*Consubstantialis patri--consubstantialis matri*”, *une antithese christologique chez Leon le Grand*, in: *Studia Patristica* 13, 286–94

³¹ Vö. Grillmeier, A. *Idézett mű*, 958–963.

Ha nem is lehet szó szerinti megfelelést kimutatni, annyi azonban bizonyos, hogy Leó pápa antitetikus fogalmazása visszatükröződik a hitvallás definícióján, illetve azoknak az atyáknak a tanítása, akiket tekintélyként idéztek a zsinat ülésein. A pápa *Tomus*-át nem a maga szószerintiségében, hanem tartalmában vizsgálták és megállapítható, hogy összhangba van az előző atyák tanításával, olyannyira, hogy a külön bizottság Leó pápának tulajdonítja az antióchiai krisztológiát tükröző *aszünkhüitosz, ahórisztosz, adiajrétosz, atreptosz – keveredés nélkül, változás nélkül, különbségtétel nélkül és elszakíthatatlanul* kifejezéseket. A *Tomus*-t többször is felolvasták a zsinaton. Teológiai értéke Vanyó szerint abban van, hogy nem általában a két természet egyesüléséről beszél, hanem az Ige egyetlen személyének megtestesüléséről, úgy, hogy közben mindkét természet sajátosságai megmaradnak. Ebben közel állt mind a kúrilloszi egységet kihangsúlyozó, mind az antióchiai különbségeket kielemlő krisztológiai hagyományhoz.³²

4. A SZÖVEG FORDÍTÁSA

Nagy Szent Leó pápa
*Tomus ad Flavianum*³³

KEZDŐDIK LEÓ PÁPA FLAVIÁNUSZ KONSTANTINÁPOLYI PÜSPÖKHÖZ ÍRT LEVELE EUTÜCHÉSZRŐL

Elovasva Szeretetreméltóságatok levelét – igen csodálkoztunk, hogy ilyen későn került rá sor – és miután áttanulmányoztuk püspöki eljárásod aktáit végre megtudtuk, hogy a hit integritása ellen milyen botrány ütötte föl a fejét nálatok s amik előbb rejtve maradtak, most nyilvánvalóan feltárultak előttünk. Ezek (az akták) bizonyítják, hogy ez az Eutüchész, aki a prezbiteri név miatt tiszteletre méltónak tűnt, igen nagyon ostoba (*inprudens*) és képzetlen (*inperitus*) valaki, olyannyira, hogy rá is vonatkozik, amit a próféta mondott: *Nem akar érteni, hogy a jót cselekedje; gonoszságon jár az esze fekhelyén is*. Mi van ugyanis gonoszabb, mint istentelen dolgokat tudni és a bölcsebbeknek és okosabbaknak nem engedni? Márpedig ebbe az esztelenségbe esnek azok, akik, amikor az igazság megismerésében valamely sötétség akadályozza őket, nem a prófétai írásokhoz, sem az apostoli levelekhez, sem az evangéliumok tekintélyéhez, hanem saját magukhoz folyamodnak és épp azért a tévedés tanítói, mert az igazság tanítványai nem voltak. Mert ugyan miféle tudásra (*eruditionem*) tett szert az Ó és Új Szövetség lapjairól, aki a hitvallásnak még az elejét sem érti és amit az egész világon az összes újjászületendő³⁴ szava visszhangoz, azt ennek az öregnek a szíve nem fogja föl?! Ha tehát nem tudta, hogy mit kell az Isten Igéjének megtestesüléséről vallani, és nem akart azzal fáradni,

32 Vö. Vanyó, L., *Idézett mű*, 556.

33 *Concilium universale Chacedonense*, in: ACO, II, 24–33. A *Tomus* fordításai olasz és angol nyelven: Mariucci, T., *Omelle di S. Leone Magno*, Torino 1969, 529–542; Hardy, E. R. – Richardson, C.C., *Christology of the Later Fathers* (The Library of Christian Classics 3), Philadelphia 1954, 359–370.

34 Értsd keresztelendőket.

hogy ennek megértéséhez világosságot a szentírásból szerezzen, legalább azt a közös (*communem*) és általánosan elterjedt (*indiscretam*) hitvallást figyelmesen meghallgatta volna, amelyben a hívek egyetemessége megvallja, hogy hisz Istenben a mindenható Atyában és Jézus Krisztusban az Ő egyetlen Fiában, a mi Urunkban, aki a Szentlélektől és Szűz Máriától született. Mikor is ez a három mondat szinte az összes eretnenség mahinációit romba dönti.

Amikor ugyanis hisszük, hogy Isten mindenható is és Atya is, akkor ez nyilvánvalóan bizonyítja, hogy a Fiú vele együtt örökkévaló, az Atyától semmiben sem különböző, mivel Isten az Istentől, mindenható a mindenhatótól, az örökkévalótól született vele együtt örökkévaló, aki időbelileg nem utána következik, nem kisebb tőle hatalmával, nem különbözik tőle dicsőségében és lényege szerint sincs elválasztva tőle.

Mert ugyanő az örökkévaló Szülő örökkévaló Szülöttje a Szentlélektől és Szűz Máriától született; és ez az időbeli születés ama isteni és örök születésből semmit el nem vett, semmit hozzá nem adott, hanem teljesen a megváltásra szoruló embernek szentelte magát, aki el lett csábítva, hogy legyőzze a halált, és az ördögöt, akinek hatalma volt a halál fölött, saját erejével megsemmisítse (*destrueret*). Nem tudtunk volna ugyanis urrá lenni a bűn és a halál szerzőjén, ha Ő, akit sem a bűn megfertőzni, sem a halál visszatartani nem tudott, fel nem vette volna a mi természetünket és a sajátjává nem tette volna. Ezért fogantatott a Szentlélektől a Szűz Anya méhében, aki Őt szüzességének megőrzésével úgy hozta napvilágra, ahogyan szüzességének megőrzésével meg is foganta.

Ámde, ha ez a keresztény hit ezen legtisztább forrásából meríteni nem tudott, mivel a nyilvánvaló igazság ragyogását a rá jellemző vaksággal elhomályosította, akkor legalább az evangélium tanításának alávethte volna magát és pedig, ahogyan Máté mondja: *Jézus Krisztus születésének könyve, aki Dávid fia és Ábrahám fia.* (Mt 1, 1)

De kikérhette volna az apostoli igehirdetés útmutatásait (*instructum*) is és olvashatta volna a Rómaiakhoz írt levélben: *Pál Jézus Krisztus szolgálja, a meghívott apostol, akit az Isten evangéliuma számára kiválasztott, amelyet előre megígért prófétái által a Szent Írásokban Fiáról, aki test szerint Dávid magvából született neki.* (Róm 1, 1–3).

A próféták lapjaira is fordíthatta volna jármbor figyelmét és megtalálhatta volna Isten ígérését, aki Ábrahámnak ezt mondja: *A te ivadéokban nyer áldást minden nemzet.* (Gen 22, 18)

És hogy ne kételkedjen ennek az ivadéknak a sajátságáról (*proprietas*), követhette volna az apostolt, aki azt mondja: *Az ígéretek Ábrahámnak szólnak és az ő ivadékaiknak. Nem azt mondja: és ivadékaikban, mintha sokakban, hanem mint egyben: és pedig a te ivadékokban, aki Krisztus.* (Gal 3, 16)

És belsőleg hallgatva Izajásnak a prédikációját is felfoghatta volna, aki azt mondja: *Íme a szűz méhében fogan és fiút szül és Emmanuelnek nevezik, ami azt jelenti velünk az Isten.* (Iz 7, 44)

És ha hívő módon olvasta volna ugyanennek a prófétának a szavait: *Gyermek született nekünk, fiú adatott nekünk, akinek a vállain az uralom, és ilyen néven fogják őt nevezni: a nagy tanács angyala, erős Isten, béke fejedelme, az eljövendő világ atyja* (Iz 9, 6),

akkor nem össze-vissza beszélne azt állítván, hogy az Ige oly módon lett testté, hogy Krisztusnak, amikor a Szűz méhéből kijött, emberi formája volt ugyan, de hiányzott belőle anyja testének valósága.

Vagy talán azért gondolta, hogy az Úr Jézus Krisztus nem a mi természetünkből való volt, mert a Boldogságos Máriához küldött angyal ezt mondta: *A Szentlélek száll rád és a Magasságbeli borít be téged árnyékával, és ezért, aki belőled születik szent lesz, az Isten Fiának fogják hívni.* (Lk 1, 35), mintha azért, mert a Szűz foganása az isteni működés következménye volt, a fogantatott teste nem a foganó természetéből való lenne?

Ámde nem így kell elgondolnunk ez az egyedülállóan csodálatos és csodálatosan egyedülálló születést, hogy a teremtés újdonsága miatt eltűnjön a nem (*generis*) saját-sága. A Szűz termékenységét a Szentlélek adta, a test igazsága (*veritas*) pedig a testből vétett, és mivel a Bölcsesség házat épít magának az Ige testté lett és miközttünk lakozott (Péld 9, 1; Jn 1, 14), azaz a testben, amelyet embertől vett és amelyet értelmes lélek éltet (*animavit*).

Miközben tehát mindkét természet megtartja a maga sajátosságát és egy személybe egyesül, a fenség felvette az alantasságot, az erő az erőtlenséget, az örökkévalóság a halandóságot, és a mi teremtménységünk adósságának kiegyenlítésére a szenvedhetetlen természet egyesült a szenvedékennyel, hogy ami gyógyulásunknak (*nostris remediis*) megfelelt, az egy és ugyanazon közvetítő Isten és emberek között, az ember Jézus Krisztus az egyrészt meg is tudjon halni, másrészt pedig ne tudjon meghalni. Egy valóságos ember teljes (*integra*) és tökéletes (*perfecta*) természetében született meg a valóságos Isten, aki teljes a sajátj dolgaiban, és teljes a mieinkben.

A mieinknek nevezzük azokat a dolgokat, amelyeket a Teremtő kezdettől fogva megalkotott bennünk és hogy helyreállítsa, magára vette; hiszen azoknak³⁵, amiket a csábító (*deceptor*) hozott és az elcsábított ember beengedett, semmilyen nyoma sem volt az Üdvözítőben. És azért mert közösséget vállalt az emberi gyöngeségek elszenvedésében, attól még nem volt részese a mi bűneinknek.

Fölvette a szolga alakját a bűn szennye nélkül, az emberre jellemző dolgokat gyarapítva, az istenieket nem kissebbítve, mivel az az önküiresítés, amellyel a láthatatlan magát láthatóvá tette és amellyel a minden dolgok Teremtője és Ura egy akart lenni a halandók közül, az irgalmasság lehajlása volt és nem a hatalom megfogyatkozása. Éppen ezért, aki megmaradt isteni létformájában az embert alkotott és a szolga alakjában emberré lett; hiszen mindkét természet fogyatkozás nélkül megtartja sajátosságait és amint a szolga alakját nem veszi el az Isten létformája, éppúgy az Isten létformáját nem kissebbíti a szolga alakja. Minthogy pedig az ördög azzal hengegett, hogy az ember, akit csalárd-ságával rászedett, nélkülözi az isteni adományokat és a halhatatlanság hozományától megfosztva a halál ítélete alá került és hogy bajaiban a törvényszegő (*praevaricator*) társaságában keresett némi vigaszt, az Isten pedig az igazságosság követelményének következtében megváltoztatta az emberre vonatkozó saját döntését (*sententiam*), akit

---

³⁵ Itt a bűnökről van szó.

akkora méltóságban teremtett; szükséges volt egy titkos elhatározás végrehajtására, hogy a változhatatlan Isten, akinek az akaratát lehetetlen megfosztani jóságától, könyörületének irántunk való elsődleges végzését titkosabb misztérium által teljesítse be és az ember, akit az ördögi gonoszság ravaszsága Isten tervének meghúísítására bűnbe hajtott, el ne vesszen. Belép tehát Isten Fia, leszállva az égi trónusról, ennek a világnak a legmélyebben fekvő alacsonyosságába, de az Atya dicsőségét el nem hagyja, új születéssel jön napvilágra, új rendben, a sajátjaiban láthatatlan láthatóvá vált a mieinkben, a felfoghatatlan azt akarta, hogy fölfogják, s megmaradva az idők előtt lenni kezdett az időben, a mindenség Ura fönségének mérhetetlenségét elfedve fölvetve a szolga alakját, a szenvedéstől mentes Isten nem tartotta magához méltatlannak, hogy szenvedékeny ember legyen és halhatatlanként a halál törvényeinek vesse alá magát. Új születéssel született, mivel a sértetlen szüzesség nem ismerte a kívánczóságot (*concupiscentiam*)³⁶, de a test anyagát szolgáltatta. Anyától az Úr természete vétett, nem a bűn, s éppen ezért a Szűz méhéből született Úr Jézus Krisztusban a születés csodálatos, de attól a természete szerint még nem üt el tőlünk. Aki ugyanis valóságos Isten, ugyanő valóságos ember is. És ebben az egyesülésben semmi hazugság nincsen, amikor is együtt vannak az ember alacsonyossága és az istenség magasztossága.

Amint ugyanis Isten nem változik meg a könyörületől (*miseratione*), úgy az ember sem emészti fel a méltóságtól. Mindkét létforma a másikkal közösségben azt cselekszi, ami a sajátja, tudniillik úgy, hogy az Ige azt cselekedje, ami az Ige sajátja, a test pedig azt végezze, ami a test sajátja. Ezek közül az egyik csodákkal tündöklök, a másik pedig gyalázkodásokat szenved el. És amint az Ige az Atya dicsősőségével való egyenlőséget nem távolodik el, úgy a test a mi nemünk természetét nem hagyja el; egy és ugyanaz, amit gyakran kell mondanunk, valóban Isten Fia és valóban Emberfia: Isten azáltal, hogy *kezdetben volt az Ige és az Ige Istennél volt és Isten volt az Ige*; ember pedig azáltal, hogy *az Ige testté lett és közöttünk lakozott*; Isten az által, hogy *minden általa lett és nélküle semmi sem lett*; ember azáltal, hogy *asszonytól született s a törvénynek alávetett*.

A test születése az emberi természet megnyilatkozása, a Szűz szülése az isteni erő jele; a kicsinynek gyermekségét a bölcső alacsonyossága mutatja, a Magasságbeli nagyságát pedig az angyalok szózata teszi nyilvánvalóvá.

Hasonlít az emberi kezdetekhez, akit Heródes istentelenül meg akar (*molitur*) ölni, de aki mindenek Ura, akit a mágusok örvendeznek leborulva imádni. És amikor előfutárának Jánosnak keresztségéhez járul, hogy ne maradjon titokban, hogy a test leple alatt az istenség rejtőzködik, az Atya égből zengő szózata mondta: *Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik* (Mt. 3, 17). És ugyanígy, akit emberként az ördögi ravaszság kísért, ugyanannak mint Istennek az angyalok szolgálata hódol. Éhezni, szomjúhozni, fáradni és aludni nyilvánvalóan emberi dolog, de őt kenyérrel öt ezer embert jóllakatni és a samaritánus asszonynak élő vizet adni, amelynek kortyolása az ivónak megadja,

36 Itt az ágostoni *concupiscentia* tan cseng vissza. Vö, Bonner, G. I., *Libido and Concupiscentia in St. Augustine*, in: *Studia Patristica*, 6 (1962) 303–314.

hogy többé ne szomjazzon, a tenger hátán be nem süppedő léptekkel járni és a ágaskodó hullámokat a vihar megszidásával ledönteni kétségtelenül isteni dolog.

Amint tehát – hogy a többit kihagyjam – nem ugyanazon természet jellemzője megsírítani a könnyörület érzésétől a halott barátot és ugyanőt elmozdítva a negyednapos temetés torlaszát parancsszavára föltámasztani a fölélesztettet vagy a fán függeni és a nappalt éjszakára változtatva minden elemet megremegetni vagy szegeggel átszűrva lenni és a paradicsom kapuit megnyitni a lator hitének, éppen úgy nem ugyanazon természet sajátja azt mondani: *én és az Atya egyek vagyunk* (Jn 10, 30) és azt mondani *az Atya nagyobb nálam* (Jn 14, 28). Mert bár a mi Urunkban Jézus Krisztusban Istennek és az embernek egy a személye, azonban más okból kifolyólag van az, hogy mindkettőben közös a gyalázat, más okból, hogy közös a dicsőség. A milyénkből van ugyanis neki az, hogy az Atyától kissebb, és a Atyától van neki az, hogy az Atyával egyenlő az istensége. Eme mindkét természetben értendő személyi egység miatt tehát azt olvassuk, hogy az Emberfia leszált az égből, jóllehet az Isten Fia testét attól a Szűztől vette, akitől született, és ismét Isten Fiáról azt mondjuk, hogy megfeszítették és eltemették, holott ezeket nem magában az istenségben szenvedte el, amelyben az Atyával egyformán örökkévaló és egylényegű, hanem az emberi természet gyöngeségében.

Ebből kifolyólag még a hitvallásban is mindannyian azt valljuk, hogy Isten egyszülött Fiát megfeszítették és eltemették az Apostol azon kijelentése értelmében, hogy: *ha fölismerték volna, soha sem feszítették volna keresztre a dicsőség (maiestatis) Urát* (1Kor 2, 8). Amikor pedig kérdésekkel maga mi Urunk és Üdvözítőnk oktatta az apostolok hitét, ezt mondta: *Kinek mondanak engem az Emberfiát az emberek?* (Mt 16, 13–15). Amikor pedig azok előadták (*retexuissent*) mások különféle nézeteit, így szólt: *Hát ti mit mondatok, ki vagyok én?* Igen engem, aki az Emberfia vagyok és akit a szolga alakjában és a test valóságában szemléltek, mit mondatok, ki vagyok én? Erre a boldog Péter Istentől ihletve és vallomásával minden nép javát szolgálva, így szólt: Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia. Nem hiába nevezte őt az Úr boldognak, hisz a szegletkötől nyerte az erőt is és a név szilárdságát is, aki az Atya kinyilatkoztatásából ugyanőt Isten Fiának is és Krisztusnak is vallotta, mivel ezek közül az egyik a másik nélkül elfogadva nem használt volna az üdvösséghez, amikor is egyenlőképpen veszélyes volt az Úr Jézus Krisztust vagy csak Istennek hinni ember nélkül vagy csak embenek Isten nélkül. Az Úr föltámadása után pedig, ami természetesen a valóságos testnek a föltámadása volt, mivel nem más a föltámadott, mint aki keresztre volt feszítve és meghalt, mi másért történt a negyvennapos tartózkodása, ha nem azért, hogy hitünk épsége minden sötétségtől megtisztuljon? Mert társalgott az ő tanítványaival és együtt is lakott velük és együtt étkezett és megengedte, hogy megtapogassák alapos és kíváncsi érintésükkel azokat, akiket átjárt (*perstringebat*) a kétkedés, és zárt ajtókon át bement a tanítványokhoz és leheletével adta a Szentlelket és megadva a értelem világosságát felfedte a Szent Írások titkait, továbbá oldalsebét is, a szegek hasította lyukakat (*fissuras*) és nemrégiben szenvedésének minden jelét megmutogatta, mondván: *Nézzétek a kezemet és a lábamat, hogy én vagyok az; tapintsatok és lássátok, mert a szellemnek nincs húsa és csontja, mint ahogy látjátok, hogy nekem van*

(Lk 24, 39), mépedig azért, hogy feismerjük benne az isteni és az emberi természet saját-ságainak osztatlan megmaradását és úgy tudjuk azt, hogy az Ige nem ugyanaz, mint a test, hogy Isten egyetlen Fiát Igének is és testnek is valljuk. Ezt az Eutüchészt pedig úgy kell tekinteni (*aestimandus*), mint akiből mód felett hiányzik a hitnek ez a misztériuma, ő ugyanis a mi természetünket Isten Egyszülött Fiában sem a halandóság alacsonysá-gában, sem a föltámadás dicsőségében nem ismerte fel, de a boldog János evangélista és apostol ítéletétől sem retten meg, aki pedig azt mondja, hogy *Minden lélek, amely vallja, hogy az Úr Jézus Krisztus testben jött el, az Istentől való, és minden lélek, amely megosztja Jézust, nem Istentől való és az ilyen antikrisztus* (1Jn 4, 2–3).

És ugyan mi mást jelent megosztani Jézust, ha nem azt, hogy leválasztani róla az em-beri természetet és a misztériumot, amely által meg lettünk váltva, szemtelen kitaláci-ókkal kiüresíteni? Viszont, ha Krisztus testének természete körül vakoskodik (*caligans*), akkor szükségképpen hasonló elvakultsággal (*obcaecatione*) esztelenkedik az Ő szenvedését illetőleg is. Mertha nem tartja hamisnak az Úr keresztjét és nem kételkedik abban, hogy a világ üdvösségéért vállalt kínszenvedése valóságos volt, akkor, akinek hiszi a halálát, annak ismerje el a testét is. Ne tagadja a mi testünkből való embert, akiről tud-ja, hogy szenvedékeny volt, mert a valóságos test tagadása az egyszerre a testi szenvedés tagadása is.

Ha tehát elfogadja a keresztény hitet és az evangélium hirdetésétől nem fordítja el a fülét, akkor nézze meg, hogy mely természet függött a keresztfán szegekkel átverve és miután a megfeszítettnek a katona lándzsája megnyitott oldalát, ismerje fel: honnan folyt a vér és víz, hogy az Isten Egyházát fürdő is és ital is öntözze (*rigaretur*). Hallja a boldog Péter apostolt, aki azt hirdeti, hogy a lélek megszentelése Krisztus vérenek hin-tése által történik, és ne felületesen olvassa ugyanennek az apostolnak a szavait, amikor azt mondja: *tudva azt, ohgy nem veszendő ezüstön vagy aranyon lettetek megváltva az atyáitoktól hagyományozott értéktelen életmódoktól, hanem a szeplőtelen és ártatlan bárálynak Jézus Krisztusnak a vére árán* (1Pét 1, 18–19).

És a boldog János apostol tanúságának se álljon ellen, aki azt mondja: És Jézusnak az Isten Fiának vére megtisztít minket minden bűntől (1Jn 1, 7); és ismét: *Ez az a győzelem, amely legyőzi a világot, a mi hitünk. Ki az, aki legyőzi a világot, ha nem az, aki hiszi, hogy Jézus az Isten Fia? Ő az, aki víz és vér által jött Jézus Krisztus, nemcsak víz, hanem vér által is; és erről a Lélek az, aki tanúságot tesz, mert a Lélek az igazság. És hárman vannak, akik tanúskodnak: a Lélek, a víz és a vér, és ez a három egy* (1Jn 5, 4–8), tudniillik a meg-szentelés Lelke, a megváltás vére és a keresztség vize, amely három egy és szétválasztha-tatlan marad, és ezek kötelékéből semmi sem elkülöníthető, mivel a Katolikus Egyház ebben a hitben él és ebben fejlődik oly módon, hogy sem az emberséget a valóságos istenség nélkül, sem az istenséget a valóságos emberség nélkül ne lehessen hinni.

Amikor pedig vizsgálódástok kérdésére válaszolva ezt mondta: *Vallom, hogy a mi Urunk két természetből volt az egyesülés előtt, az egyesülés után azonban csak egy termé-szetet vallok.* – csodálkozom, hogy egy ennyire képtelen és ennyire perverz hitvallást a vizsgálóbírák egyetlen hangos rendreutasítása (*inreptione*) sem rótt meg (*reprehendit*)

és hogy egy ilyen módfölött esztelen beszédet, melyen úgy átsiklottak, mintha semmit sem sértene, meghallgattak, amikor pedig az a kijelentés, hogy a megtestesülés előtt az Isten egyszülött Fia két természetből való volt, annyira istentelen, amennyire szentségtelen az az allítás is, hogy miután az Ige testté lett egyetlen természet volt benne. Hogy pedig Eutüchész nehogy azt vélje, mivel egyetlen ítéletetekkel sem cáfoltatok meg, hogy helyesen vagy tolerálhatóan szólt, ezért, igen kedves testvérem, Szeretetreméltóságod gondosságát intjük, hogy, amennyiben az ügy (*causa*) Isten irgalmasságának sugallatára eljut (*perducitur*) az elégtételig (*ad satisfactionem*)³⁷, e tudatlan (*inperitus*) embernek oktalansága fölfogásának ettől a pestisétől úgyszintén legyen megtisztítva.

Ő ugyanis, amint a per aktái nyilvánvalóvá teszik, igen helyesen elkezdett a saját fölfogásától eltávolodni, miután ítéletetek által kényszerítve megvallotta, hogy azt állítja, amit azelőtt nem állított, és annak a hitnek engedett, amely azelőtt idegen volt tőle; azonban amikor nem akarta beleegyezését adni az istentelen tanítás (dogma) kárhoztatásához, ti Testvérem megértettétek, hogy megmaradt saját istentelenségében és hogy méltó lett arra, hogy a kárhoztatás ítéletét (*iudicium condemnationis*) kapja.

Ha azonban emiatt hívő módon és üdvösen bünbánatot tart és egyrészt legalább utóbb elismeri, mily helyesen lépett fel ellene a püspöki hatóság, másrészt pedig, ha az elégtétel teljessége érdekében élő szóban és személyes aláírásával is elítéli mindazt, amit rosszul fogott föl, akkor a megjavultal szemben, bármekkora legyen is, nem lesz kifogásolható semmiféle irgalom, mivel a mi Urunk az igazi és a jó Pásztor, aki életét adta juhaiért és aki azért jött, hogy az emberek lelkeit megváltsa, nem pedig elveszejtse, azt akarja, hogy kegyességének utánzóik legyünk, mivel, jóllehet az igazságosság féken tartja a bűnösöket, de az irgalmasság nem veti el a megtérőket. Végül is az igaz hit akkor van a leghatékonyabban megvédve, amikor a hamis vélekedést még annak követői is elítélik.

ÉS EGY MÁSIK KÉZZEL ÍRVA: TIBURTIUS JEGYZŐ, URAMNAK A TISZTELETREMÉLTÓ LEÓ PÁPÁNAK PARANCSÁRA ADTAM KI.

Minden ügy szent és hűségese lebonnyolítására testvéreinket *Julius* püspököt és *Renatust* a Szent Kelemen titulusának³⁸ papját, valamint fiamat *Hilarius* diakónust küldjük magunk helyett. Melléjük *Dulcitus* jegyzőt társítottuk, akinek megbízhatósága kipróbált előttünk. Bízunk benne, hogy nem marad el Isten segítségével, és hogy az, aki eltévelyedett, elítélve fölfogásának tévességét, üdvözülni fog.

Isten őrizzen meg téged, szeretett Testvérem, épségben.

Kelt Június idusán, *Asturius* és *Protogenes* főméltóságú férfiak consulsága idején.

Fordította: Ft. Dr. Csizmár Oszkár
főiskolai docens GFHF

---

37 *si ... causa ad satisfactionem perducitur* – ha a per eljut az elégtételig, vagyis, ha Eutüchész eleget tesz a pápa felszólításának és megtagadja tévedését.

38 *Titulus S. Clementis* – a római Szt. Kelemen templomot jelöli.